

نواب سید محمود علی خان «تایرو»

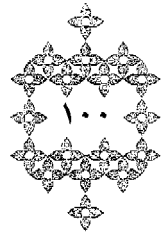
محمد رضا فخر روحانی

نواب سید محمود علی خان (تایرو)

نواب سید محمود علی خان تایرو (م ۱۴۲۱ق) هو أحد شعراء شبه القارة الهندية الذين لعبوا دورا في مسيرة نشر تعاليم وأدبيات أهل البيت (عليه السلام). يستعرض كاتب المقال في مقاله سيرة وآثار هذا الشاعر، فيبتدئ بذكر تاريخ ومكان ولادته، والتعريف بأجداده، ثم يبين أغراض أشعار تایرو المكتوبة باللغة الإنكليزية وخصائصها وما تمتاز به. وبعد أن يعرف القارئ بالمجموعة الشعرية لهذا الشاعر المرحوم، يورد في الختام مقتطعا من أشعاره حول السيدة الزهراء عليها السلام.

چکیده: نواب سید محمود علی خان تایرو (م ۱۴۲۱ق) یکی از شاعران شبه قاره هند است که در مسیر آموزه ها و ادبیات اهل بیت (علیه السلام)، گام برداشته است. نویسنده در این مقاله به زندگی و آثار این شاعر می پردازد. در این راستا، ابتدا به ذکر تاریخ و محل تولد و اجداد او می پردازد. سپس علایق و وجه امتیاز اشعار انگلیسی تایرو را بیان می دارد. در ادامه، به معرفی مجموعه اشعار وی پرداخته و در نهایت، قطعه ای از اشعار مرحوم تایرو را درباره ی حضرت زهرا (علیها السلام) نقل می کند.

کلیدواژه: تایرو، نواب سید محمود علی خان؛ تایرو- زندگی نامه؛ شاعران هندی

سخن گفتن درباره شاعرانی که خود را وقف مسیر آموزه‌ها و ادبیات اهل بیت علیهم‌السلام کرده‌اند، کاری است سهل و ممتنع. سهل است؛ زیرا توصیف زندگی و شرح آثارشان بسان دیگر شاعران و ادیبان مینماید؛ و ممتنع است؛ زیرا دشوار است که بتوان حق مطلب را در چند سطر و صفحه ادا کرد.

نواب^۱ سید محمود علیخان، ملقب به تایرو^۲، یکی از این شاعرانی است که در شبه قاره هند گمنام زیست و گمنام مرد، ولی یاد او در جان و خاطره محبان اهل بیت علیهم‌السلام و دلدادگان آموزه‌ها و ادبیات آن بزرگواران همواره زنده و پرفروغ خواهد بود.

مقاله حاضر ظاهراً نخستین اثری است که به زندگی و آثار این مرد، به زبان فارسی می‌پردازد.^۳ نواب سید محمود علیخان - که از این پس با لقب خاص خودش «تایرو» از او یاد خواهد شد - در ۲۲ ماه جون / ژوئن ۱۹۱۶ مصادف با ۲۰ شعبان المعظم ۱۳۳۴ قمری در حیدرآباد دکن، در خانواده‌ای اصیل و نجیب، چشم به جهان گشود. نسب تایرو هم از سوی پدر و هم از سوی مادر به حضرت ثامن الائمه علی ابن موسی الرضا (علیه آلاف التحية والسلام) می‌رسد.

آقا محمد علی حسین، جد اعلای پدری تایرو، در زمان سلطنت شاه عباس دوم، حاکم تبریز بوده و جد مادری اش عهده دار تولیت حرم منور و مطهر حضرت امام رضا علیه‌السلام در مشهد مقدس بود. اجداد تایرو، به سبب شرایط خاصی که در آن دوران در ایران وجود داشت، مجبور شدند که به هندوستان کوچ کنند.

سید احمد علی که کوچک‌ترین فرزند آقا محمد علی حسین بود، از تبریز به هندوستان کوچ کرد و در دربار علی عادل شاه در بیجاپور^۴ منزلتی خاص یافته و با اعزاز و اکرام تمام از او پذیرایی می‌گردد. وی در همانجا با دختر وزیر اعظم، اسدخان لاری، ازدواج کرده و نوه اش بعدها به فرماندهی سپاه حیدر علی، تیبو سلطان و حاکمان منطقه میسور منصوب می‌گردد.

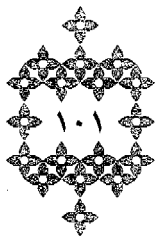
فرزند وی به نام مصطفی علی خان، که جد اعلای تایرو بود، به لقبهای شهیارالدوله و شهیارالملک اول، ملقب و مشهور شد، به حیدرآباد دکن نقل مکان کرده و از سوی نظام علی خان آصف جاه دوم، نظام حیدرآباد، مورد تکریم واقع شد و به سبب خدمات اجتماعی و الایش مقدار معتنا بهی زمین به ارزش چند صد هزار روپیه بدو اعطا شده و به سمت وزارت هم نیل یافت.

وی با دختر ارشد وزیر اعظم، ارسطو جاه، ازدواج نموده و بدین سان با سکندر جاه، سومین نظام حیدرآباد دکن، باجناق شد.

فرزند مصطفی علی خان نیز القاب پدر را دریافت کرد و به لقب «شمشیر جنگ» ملقب گشت و به وزارت امور داخله حکومت نظام وقت دست یافت. پسر «شمشیر جنگ» به نام «شهیار جنگ»، پدر بزرگ تایرو، صنعتگری بر جسته بوده و کارخانه آهن را در حیدرآباد به نام «صنعت هند» پی‌ریزی کرد.

۱. نواب (Nawab) لقب حاکمان و نجبای مسلمان هند می‌باشد. در متون انگلیسی مربوط به شبه قاره هند، این کلمه به صورت‌های تصحیف شده Nabob و Nahab هم ضبط شده است.
۲. تایرو (Tyro یا Tiro) در زبان انگلیسی به معنای «شخص تازه کار، کارآموز یا مبتدی» می‌باشد.
۳. تا آنجا که نگارنده این مقاله پیگیری کرده است، تنها زندگینامه خود نوشتی از مرحوم تایرو در دو صفحه به زبان انگلیسی موجود است. همچنین مختصری از شرح حال وی به قلم آ. ک. عمادی (ساکن هلند) در مقدمه ترجمه انگلیسی تایرو از مجموعه شعری اردو از آثار مرحوم علامه دکتر محمد اقبال (لاهوری) تحت عنوان شکوه و جواب شکوه موجود است. زندگی‌نامه خودنوشت مرحوم تایرو و نیز سایر مدارک را فرزند آن مرحوم، جناب میر عسکر علی خان شهریار در چندین نوبت با پشت و نیز توسط فرزندشان آقای شفاعت علی طی سفر زیارتی وی به عتبات عالیات برای اینجانب ارسال کردند. تاریخ تولد و وفات مرحوم تایرو هم در تماس تلفنی با خانواده محترم آقای میر عسکر علی خان در تاریخ ۱۳۸۷/۴/۱۴ استفسار شد و در ۷ جولای ۲۰۰۸ (۱۳۸۷/۴/۱۷) ایمیل تأییدیه را ایشان ارسال کردند.
۴. بیجاپور (Bijapur) شهری است در غرب هندوستان که در

پدر تایرو، نواب مهدی جنگ، از حامیان فعالیت های ورزشی مانند سوارکاری و تنیس بوده و استاد یوم تنیس را در حیدرآباد بنا کرد.

جد مادری تایرو، وزیر اورنگزیب، امپراطور بزرگ مغول در هند بوده، اما هنگامی که نظام در حیدرآباد دکن علم استقلال برافراشت، بدانجا عزیمت و کوچ کرد. وی نیز به خاطر کمک های ارزشمندش به مردم، زمین هایی به ارزش صدها هزار روپیه دریافت نمود.

پدر بزرگ مادری تایرو، نظام یار جنگ - همچنین ملقب به نظام یار الدوله و حسام الملك خان - خان ها - وزیر دفاع دولت نظام بود.

تحصیلات تایرو در مدرس^۶ آغاز شد، ولی پس از سه سال به وطن بازگشت. در آنجا (حیدرآباد دکن) تایرو در کالج جاگیردار [زمیندار] پذیرفته شد، اما هنگامی که میر عثمان علیخان، نظام هفتم، به ریاست دانشگاه اسلامی علیگره^۷ انتخاب شد، وی را برای ادامه تحصیلات به علیگره دعوت کرد، جایی که وی دبیرستان و دانشگاه خود را سپری کرد.

اندکی پس از بازگشت تایرو به حیدرآباد، پدرش مهدی جنگ بهادر بازنشسته شد و مسئولیت های وی به تایرو محول شد.

تایرو به نقاشی و موسیقی هم علاقه مند بوده و تابلوهای فراوانی رسم کرد که در برخی از موزه های منطقه حیدرآباد نگهداری می شوند.

از آنجاکه تایرو از کودکی از حضور و خدمتگزاری معلمان انگلیسی برخوردار بود، حسن و حال ادبی انگلیسی نیز در وجودش بالیدن گرفت و ذوق و قریحه ادبی انگلیسی نیز در او شکوفا شد.

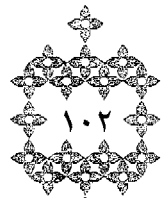
تایرو به موازات اشعار اردو، شعرهای فراوانی به زبان انگلیسی دارد که به لحاظ زبانی و ادبی شانه به شانه آثار برجسته ادبیات شعری انگلیسی بریتانیایی و آمریکایی بوده و با آنها رقابت می کنند. وجه امتیاز اشعار انگلیسی تایرو تنها در واژه گزینی ناب و تحسین برانگیزش خلاصه نمی شود، بلکه آنچه وی را برجسته و متمایز می سازد همانا به کار بستن ذوق و قریحه ناب شعری انگلیسی با اکسیر کیمیا اثر حب اهل بیت (علیهم السلام) و آشنایی ستودنی وی با تاریخ اسلام است. به راستی این مؤلفه ها را در کمتر شخصی می توان در چنین سطح بالا و والایی یافت.

تایرو، علاوه بر سرودن اشعار انگلیسی، اشعار ادبیات اهل بیت (علیهم السلام) در آثار شاعرانی ارجمند همچون میر بر علی معروف به میرانیس^۸، میرزا سلامت علی معروف به میرزادبیر، علامه دکتر محمد اقبال (لاهوری) و برخی دیگر از شرای اردو زبان را هم به کسوت شعر انگلیسی درکشیده است.

از مرحوم تایرو چند مجموعه شعر به انگلیسی و اردو موجود است. مجموعه ای از سروده های انگلیسی وی تحت عنوان:

۲۴. مایلی (تقریباً ۳۸۴ کیلومتری) جنوب غربی بمبئی واقع است.
- این شهر در ۱۶۸۶ م به تصرف اورنگ زیب درآمد و در ۱۸۱۸ م به دست نیروهای انگلیسی افتاد.
۵. «نظام» عنوان موروثی حاکمان سابق منطقه حیدرآباد دکن است.
۶. مدرس (یا مدراس Madras) مرکز ایالت تامیل نادو در جنوب شرق هند است. دانشگاه این شهر در ۱۸۵۷ تأسیس شد.
۷. علیگره دارای دانشگاه اسلامی علیگره (Aligarh Muslim University) است که به همت مرحوم سرسید احمد خان (۱۸۱۷-۱۸۹۸) در سال ۱۸۷۵ م تأسیس شد.
۸. درباره مرحوم میرانیس، بنگرید به مقاله نگارنده این سطور تحت عنوان «میرانیس لکهنوی» در: هدیه بهارستان به زنده یاد استاد میر جلال الدین محدث ارموی؛ احیاگر میراث مکتوب شیعی، به کوشش استاد عبدالحسین طالعی (تهران: خانه کتاب / کتابخانه، موزه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۳۸۶): ۶۲۹-۶۱۹.

The Manifestation of the Light Pristine or The Story of the Faith Divine: An Epopee

در سال ۱۹۹۶م در ۱۰۶ صفحه رحلی مشتمل بر ۴۴۴۸ سطر در حیدرآباد به چاپ رسید.

از وی مجموعه دیگری هم به انگلیسی تحت عنوان «مناقب اهل بیت (علیهم السلام)» وجود دارد که ظاهراً هنوز به چاپ نرسیده است. علاوه بر ترجمه بیش از ۳۵۰۰۰ سطر از اشعار شاعران اهل بیت (علیهم السلام) از اردو به انگلیسی، مرحوم تایرو تمامی گلستان و بیش از نیمی از بوستان سعدی و نیز نهج البلاغه حضرت امام علی بن ابی طالب (علیه السلام) را هم به انگلیسی ترجمه کرده است.

تایرو به زبان های اردو، انگلیسی، هندی، فارسی و عربی آشنایی کامل داشت.

تایرو در ۲۳ اگست ۲۰۰۰، مصادف با ۲۲ جمادی الاولی ۱۴۲۱ قمری، در حیدرآباد دکن رخت از جهان بریست. خدایش پیامرزا و رحمت واسعه الهی و رضوانش بر او و اجداد طاهرینش باد.

ذیلاً قطعه ای از اشعار مرحوم تایرو درباره حضرت زهرا -سلام الله علیها- نقل و تقدیم خوانندگان می گردد.

Fatima the Prophets daughter

The Prophets wealthy spouse brought forth a daughter

Surpassing in merit e en Eve, Mary and Hajar;

When thousands came as the leaders of mankind

To lead the womankind alone was she destined;

She shirked not her mother, s fortune to spend

For the cause that did on her father depend

What child commanded respect yet from the sire

But Fatima, the perfection entire;

On whose advent the Prophet himself rose,

Vacating his seat for her to repose;

Herself she starved to feed the poor and needy.

To this tress her door gave red redress speedy;

Whose field of action was to home restricted,

In the marts and lanes fully veiled she sped;

Besides the household, chores the quern and wheel

Were the recreations that did her most appeal;

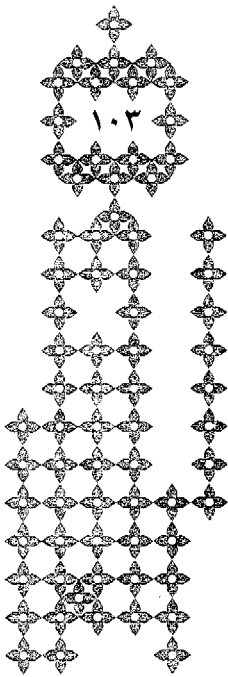
کتاب شیعہ ۱۱۱

سال اول، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۸۹

سرگزشت نامه ها

نواب سید محمود علی خان «تایرو»

Humbly attired with the patches on her garb
Her head was never seen without a barb;
Born and bred in environments godly,
Even while grinding corn chanted psalmody;
Many approached the Prophet asking her hand,
But he said that he would by the Divine Will stand:
Save Allah none could choose his daughter's mate,
For which he did ardently supplicate;
Behold, a STELLATE shot from the heaven down
And scurrying in the space around the town
Descended, while all anxiously perceiving,
In Ale's yard, of the anguish the sire relieving;
Allah's own Will and pleasure decreeing
And in this auspicious union foreseeing
Extraction of some issues pearl and coral
As though from the merger of the oceans dual
To the rival's envy Ali wedded Fatima
Most humbly yet in a great heavenly gala:
Complaisant, dutiful and obedient
Content with least, though insufficient;
Demanded naught from the husband all her life,
She proved indeed an ideal woman and wife

سپاسنامه

بدین وسیله نگارنده مراتب سپاس صمیمانه خود را از بزرگواری که نامشان ذیلاً می آید، ابراز می دارد:

استاد عبدالحسین طالعی، دکتر سید صادق نقوی، دکتر آندره آس دسوزا، سید عسکر علی خان شهریار و سید شفاعت علی.

کتاب شیعه ۱۱
سال اول، شماره اول، بهار و تابستان ۱۳۸۹

سرگذشت نامه ها
نواب سید محمود علی خان «تایرو»

کتابنامه

مرجع

Sahibs, Nabobs and Boxwallahs: A Dictionary of the Words of Anglo-India, by I. Lewis, Delhi: Oxford University Press, 1991.
 Webster's New Geographical Dictionary, Springfield, MA: Merriam-Webster, 1998.

دیگر کتاب‌ها

شاهیار الملکی، محمود [تایرو]، سلسبیل آخرت: ط ۲، حیدرآباد: نیشنل فائن پرنسنگ پریس، ۲۰۰۲، (به زبان اردو)
 Tyro, Nawab Syed Mahmood Ali khan, trans. Versified English Translation of Dr. Sir Mohammed Iqbal's "Shikwa" and "Jawab-e-Shikwa", Hyderabad, AP: Iqbal Academy, n.d.
 Tyro, Nawab Syed Mahmood Ali khan, trans. The Manifestation of the Light Pristine, or, The story of the Faith Divine: An Epopee, Hyderabad, AP: Master Plus DTP, 1996.